

1. Осика М. І. Проблеми корупції у Великобританії / М. Осика // Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією: Матеріали «круглого столу» 5 червня 1998 р., м. Харків. – Харків. 1998. – С. 71 – 74.

2. Коррупция в сфере государственного управления // Резолюция A/CONF.144/28/Rev.1 VIII Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (г. Гавана, 27 августа – 7 сентября 1990 г.). – [Електронний ресурс] – ACONF144 28 Rev 1 E.pdf.

Юрій КАЛЬНИШ

*д. держ. упр., проф., провідний
науковий співробітник ІЕАН
НАДУ при Президентіві України*

ЗАЛУЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ПОЛІТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Необхідною умовою реального, а не декларативного верховенства народу у політичній системі країни є фіксація його волевиявлення з найважливіших питань суспільного розвитку, відповідно до чого й корелюються позиції інших учасників політичного процесу. Тим більше активне волевиявлення громадян має відбуватися на рівні територіальної громади (міста, села, селища), оскільки, на відміну від державно-бюрократичного апарату, природа формування інтересів та прийняття відповідних ним рішень самою громадою здебільшого виключає виникнення в їх структурі корупційної складової. Таким чином, більш активне включення в систему прийняття публічно-управлінських рішень органами державної влади механізмів прямої демократії може ефективно сприяти протидії політичній та іншим видам корупції.

Для кожної окремої країни вплив народу на перебіг політичних процесів різний і визначається розвиненістю політичної системи, демократичних інститутів та відповідних практик. Тому доволі часто варіантами вибору народу є «вибір між поганим і ще гіршим» [1].

Втім, у демократичному соціумі влада народу найяскравіше виявляється саме під час використання імперативних форм безпосередньої демократії. За сучасних умов реалізація безпосередньої влади народу майже завжди пов'язана з проведенням голосувань, але не лише загальнонаціональних, а й локальних та місцевих виборів, референдумів, зборів тощо. До участі у таких процедурах залучають максимальну кількість громадян, що не лише забезпечує найвищий рівень демократичної легітимності рішень, прийнятих у такий спосіб, а й практично унеможливує прийняття корумпованих рішень. Тому все актуальніше постає необхідність розвивати в Україні нові, цілком притаманні сучасній демократії, форми прямого волевиявлення

населення з поступовим заміщенням ними деяких форм і механізмів представницької демократії. Такими, зокрема, можуть бути [2]:

1. На рівні села і селища:

– обрання дільничного інспектора (шерифа) в сільській місцевості (досвід США) а також низки інших посад місцевого рівня як то наприклад: головлікарів лікарень та поліклінік, директорів шкіл, начальників комунальних підприємств;

– виборність населенням місцевих суддів (досвід США);

– зменшення кількості депутатів сільських і селищних рад з одночасним запровадженням механізму їх відкликання та «прямого імпічменту» місцевого голови (вітчизняний досвід військової демократії XVII ст.);

– скасування районних рад в сільській місцевості та їх заміна добровільними коопераціями місцевих громад (досвід Чехії, який частково вже впроваджується в Україні);

– розробка і введення системи регулярного суспільного обговорення значущих проектів рішень місцевого рівня за допомогою сучасних засобів обробки й передачі інформації з ідентифікацією учасників (досвід Італії та Великобританії);

– впровадження практики обов'язкового проведення сходу жителів сіл і селищ із заслуховуванням звітів місцевих виборних посадовців не рідше ніж раз на рік (досвід багатьох європейських країн).

2. На рівні міста:

– прийняття стратегічних рішень регіонального розвитку тільки на основі рішень місцевого референдуму;

– розвиток муніципальної поліції та виборності низки посад міського рівня;

– запровадження регулярної обов'язкової звітності виборних посадовців.

3. На рівні області:

– прийняття стратегічних рішень регіонального розвитку тільки на основі рішень місцевого референдуму (досвід багатьох демократичних країн);

– виборність «губернаторів» (досвід США, Російської Федерації тощо);

– остаточно і безповоротна відмова від пропорційної системи виборів до обласних рад.

4. На національному рівні:

– формування на конституційному й законодавчому рівнях засад та механізмів нової форми здійснення державної влади – прямої демократії громадян (досвід Швейцарії);

– удосконалення механізмів національних і місцевих референдумів, зокрема – відпрацювання механізмів конституційного референдуму і дорадчого (національного і місцевого) референдуму (досвід Швейцарії, Італії, Великої Британії);

– визнання результатів референдуму за народною ініціативою

нормою прямої дії, що не вимагає будь-якої імплементації (досвід багатьох демократичних країн);

– введення нового механізму виборності суддів і керівників судів усіх рівнів (суддів для судів першої інстанції – обирають мешканці місцевостей на які розповсюджується юрисдикція цих судів. Голів судів та суддів вищих інстанцій – обирають самі судді);

– обмеження терміну безперервного обіймання однією особою посади, що обирається з політичними, представницькими або контрольними функціями й депутатів усіх рівнів однією каденцією (як захід, що сприятиме пришвидшенню процесів оновлення політичної еліти);

– значне розширення повноважень омбудсмена щодо скасування нормативних актів і судових рішень, які порушують права людини. Введення виборності посади омбудсмена на загальнонаціональних виборах. Введення виборної посади місцевого омбудсмена;

– зменшення кількості народних депутатів. Зменшення терміну повноважень парламенту, місцевих рад і виборних посадових осіб (окрім Президента України) до 2 – 3 років;

– розробка і впровадження систем електронного голосування та інших заходів, спрямованих на зниження вартості голосування громадян з одночасним зниженням імовірності його фальсифікації технічними методами;

– створення системи оцінки роботи виборцями діяльності органів виконавчої влади та їх посадових осіб (державних службовців), які призначаються (досвід ЄС).

Список використаної літератури:

1. Толстоухов А. Філософія демократії / Анатолій Толстоухов. – К.: Новий друк, 2005. – 160 с. – С. 57.
2. Кальниш Ю. Г. Пряма демократія в Україні: історичні традиції та перспективи розвитку / Ю. Г. Кальниш // Стратегічні пріоритети, № 4 (9), 2008. – С. 5 – 15.
3. Куйбіда В. С. Відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування перед територіальними громадами: практичні аспекти реалізації / В. С. Куйбіда, Л. М. Смолова // Зб. наук. пр. НАДУ. – 2015. – Вип. 1. – С. 146 – 163.

Елена КРЫСЬ

*начальник отдела правовых исследований
и экспертизы Центра исследований
государственного управления НИИ
теории и практики государственного
управления Академии управления
при Президенте Республики Беларусь*

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В Республике Беларусь сформировалась эффективная система антикоррупционного законодательства. Правовую основу борьбы с коррупцией в Республики Беларусь составляют: Конституция Республики Беларусь, законы Республики Беларусь, декреты, указы Президента Республики Беларусь, постановления Правительства Республики Беларусь, нормы отдельных отраслей права: уголовного (нормы главы 35 Уголовного кодекса Республики Беларусь), административного и гражданского права и иные нормативные правовые акты), предусматривающие меры по предупреждению коррупции, пресечения коррупционных правонарушений и ответственности за них. Республика Беларусь в борьбе с коррупцией также целенаправленно ориентируется на международный опыт, эффективные зарубежные модели, формы и методы, а также сочетает различные меры противодействия этому явлению. Республикой Беларусь последовательно ратифицированы и выполняются требования международных актов по борьбе с коррупцией.

Правовая основа борьбы с коррупцией стала формироваться с момента становления Республики Беларусь как суверенного государства. Первый и целенаправленный нормативный правовой акт в сфере борьбы с коррупцией был Закон Республики Беларусь от 15.06.1993 г. № 2399-ХІІ «О борьбе с преступностью в сфере экономики и с коррупцией» (далее – Закон № 2399-ХІІ) (в настоящий момент документ утратил силу). Закон № 2399-ХІІ содержал преамбулу и всего три статьи.

Действие Закона № 2399-ХІІ было отменено принятием Закона Республики Беларусь от 26.06.1997 г. № 47-3 «О мерах борьбы с организованной преступностью и коррупцией» (далее – Закон № 47-3) (в настоящий момент документ утратил силу), содержал 15 статей и в большей мере обеспечивал системное противодействие коррупции, нормы которого непосредственно регулировали деятельность органов по противодействию обоим опасным для общества явлениям: и организованной преступности, и коррупции. В Законе № 47-3 так же,